

Pakolaisen polku -työpaja

Opettajan ohjeet Pakolaisen polku -työpajan ohjaamiseen

Lahden visuaalisten taiteiden museo Malvan Määränpää-näyttely kertoo nykytaiteen keinoin pakolaisuudesta – lähtemisestä ja saapumisesta. Osana Malvan kanssa tehtävää yhteistyötä Suomen Pakolaisapu ry:n globaalikasvatuksen asiantuntija on laatinut opetusmateriaalien pohjalta Pakolaisen polku -työpajasuunnitelman ja diaesityksen opettajien käyttöön.

Työpaja pakolaisuudesta tarjoaa mahdollisuuden pakolaisuusteeman käsittelyyn syvemmin Määränpää-näyttelyn jälkeen. Työpajassa käsitellään pakolaisuuden määritelmää, kodinjättämistä ja pakomatkaa sekä uuden elämän aloittamista vieraassa maassa. Työpajan harjoitukset ja tehtävät sopivat parhaiten yläkoulun ja toisen asteen opiskelijoille.

Tästä ohjeesta löydät tuntuun suunnitelman ja aikataulun työpajan pitämiseen sekä ohjeet ”Pakolaisen polku” -diaesityksen tueksi. Ohjeissa kerrotaan tarkasti, mitkä diat liittyvät mihinkin teemaan, selitetään osallistavien harjoitusten vaiheet sekä annetaan taustatietoa työpajan teemoista (Kuka on pakolainen, kodin jättäminen, pakomatka, uuden elämän aloittaminen).

Työpajan harjoitukset on poimittu Suomen Pakolaisavun opetusmateriaalista ”Pakolaisuus maailmalla ja Suomessa”, joka on kokonaisuudessaan ladattavissa Pakolaisavun verkkosivuilta <https://pakolaisapu.fi/koulut/>

Antoista työpajaa!

Suomen Pakolaisavun tiimi

Sisällysluettelo

Tuntisuunnitelma	3
DIAT 2-3: Kuka on pakolainen?	4
DIAT 4-10: Matkalaukku-harjoitus ja kodin jättäminen	5
DIAT 11-16: Pakomatka-peli	6
DIAT 19-22: Elämää uudessa maassa.....	8
Liite 1: Uudessa maassa -tehtävän maakortit	9

Tuntisuunnitelma

Aika (45-60 min)	Mitä ja miten (menetelmät)	Materiaalit	Tavoitteet
10 min	Pakolaisuus - Katsotaan "Kuka on pakolainen?" -video - Katsotaan ote YK:n pakolaissopimuksesta	- Powerpoint: diat 2–3 -video (dia 2) - Opettajan ohjeet keskusteluun (s. 4)	Osallistujat ymmärtävät, mitä "pakolainen"-termi tarkoittaa.
10–15 min	Kodin jättäminen - Tehdään "Matkalaukku"-harjoitus. - Osallistujat kirjoittavat 5 asiaa post it-lapulle. - Katsotaan, mitä pakolaiset ovat oikeasti ottaneet mukaansa. - Pohditaan, mitä kodin jättäminen tarkoittaa pakolaisille	- Powerpoint: diat 4–10 - Post it -laput ja kyniä - Opettajan ohjeet harjoitukseen ja purkuun (s. 5)	Osallistujat asettuvat kotinsa jättäneiden asemaan ja saavat mahdollisuuden kehittää empatiataitojaan.
10–15 min	Pakomatka - Tehdään "Pakomatka"- peli - Pohditaan pakomatkoihin liittyviä haasteita	-Powerpoint: diat 11–16 -Opettajan ohjeet harjoitukseen purkuun (s. 6–7)	Oppilaat oppivat pakomatkoihin liittyvistä haasteista ja riskeistä ja saavat mahdollisuuden kehittää empatiataitojaan.
15–20 min	Uudessa maassa - Tehdään uudessa maassa -harjoitus - Pohditaan, mitä liittyy elämän aloittamiseen uudessa maassa - Kootaan ylös keinoja, joilla itse voi auttaa Suomeen muuttaneita ja ihastellaan niiden paljoutta	- Powerpoint: diat 19–22 - Maakortit (Liite 1) - Post it -laput ja kyniä - Opettajan ohjeet harjoitukseen ja purkuun (s. 8)	Osallistujat hahmottavat uudessa maassa asumiseen liittyviä haasteita ja tunnistavat konkreettisia keinoja, joilla pakolaisia ja maahanmuuttaneita voi tukea.

Vinkki: Halutessasi voit jättää yhden harjoituksen pois (suositus: matkalaukku tai pakomatka -harjoituksen) ja käyttää enemmän aikaa keskusteluun.

DIAT 2-3: Kuka on pakolainen?

Video sopii hyvin työpajan alkuun ja toimii johdatuksena siihen, kuka on pakolainen.

Tavoite: Osallistujat ymmärtävät, mitä ”pakolainen”-termi tarkoittaa.

Kesto: 10min

Tarvitset: Tietokone, internet-yhteys, valkokangas, äänentoisto, diaesitys. [Linkki videoon.](#)

Ohjeet:

Dia 2

- Näytä oppilaille video ”kuka on pakolainen?” (3 min 18 s)

Dia 3

- Lue oppilaille pakolaissopimuksen ote.
- **Kerro:**
  - Pakolaissopimuksessa ei määritellä tarkasti, mitä vaino on. Yleisesti vaino on tekoja, jotka loukkaavat vakavasti henkilön perustavanlaatuisia ihmisoikeuksia (esim. oikeus elämään, oikeus vapauteen ja turvallisuuteen, kidutuksen kieltä).
  - Pakolaiset eroavat muista maahanmuuttaneiden ryhmistä (esim. opiskelijat, työperäinen maahanmuutto, perheenyhdistäminen) juuri siinä, että he ovat jättäneet kotinsa vastoin tahtoaan – pelon, vainon ja/tai hengenvaaran pakottomana.

DIAT 4-10: Matkalaukku-harjoitus ja kodin jättäminen

Tehtävä sopii hyvin lämmittelyharjoitukseksi pakolaisaiheisen oppitunnin alkuun.

Tavoite: Oppilaat saavat uusia näkökulmia pakolaisuuteen ja mahdollisuuden kehittää empatiataitojaan.

Kesto: 10–15 min

Tarvitset: paperia ja kyniä oppilaille, diaesitys (diat 4–10)

Ohjeet:

- Pyydä oppilaita ottamaan paperia ja kynä esiin.
- Kerro, että teette harjoituksen, jossa oppilaat kuvittelevat, että heidän tulisi yllättäen paeta omasta kodistaan.

Dia 4

- Lue seuraava ohje oppilaille: ”Perheesi on vaarassa, ja teidän täytyy paeta välittömästi. Sinulla on 5 minuuttia aikaa päättää, mitkä viisi tavaraa pakkaat matkalaukkuusi mukaan. Kirjoita valitsemasi tavarat paperiin ”.

Dia 5

- Laita esiin lista tavaroista, ja kerro, että oppilaat voivat valita tavarat listalta tai keksiä ne itse. Pidä tämä dia näkyvillä, kun oppilaat kirjoittavat/valitsevat tavaroita matkalaukkuunsa.

Dia 6

- Keskustele harjoituksen jälkeen oppilaiden kanssa seuraavista kysymyksistä.
  - Mitä valitsitte mukaan?
  - Oliko valinnan tekeminen helppoa?
  - Millä perusteella valitsitte tavarat? Mitä oli vaikea jättää pois?

Diat 7–9

- Näytä esimerkit pakolaisten oikeasti mukaan ottamista tavaroista.

Dia 10

- **Kerro:**
  - Lähtö voi tulla joskus hyvinkin nopeasti, jolloin valintojen tekemiseen ei ole paljoa aikaa. Pakolaiset joutuvat usein jättämään taakseen kaiken.
  - Jos mahdollista, moni pakkaa mukaan ainakin matkustusasiakirjat, puhelimen, lääkkeet ja rahaa, sillä ne auttavat matkantekoa ja niitä on vaikea korvata.
  - Tavaroista luopuminen voi olla vaikeaa, mutta tärkeämpää on huomata, että pakolaiset jättävät lähtiessään taakseen esimerkiksi oman kotinsa, kaverinsa ja harrastuksensa. Niiden mukana jäävät kotimaa ja tutut toimintatavat sekä usein mahdollisuus käyttää omaa äidinkieltä.

DIAT 11-16: Pakomatka-peli

Pakomatka-pelin avulla käsitellään pakomatkoihin liittyviä haasteita ja/tai pakolaisten oikeuksia. Peli pohjautuu Afganistanista Suomeen paenneen Ahmadin tarinaan.

Tavoite: Oppilaat oppivat pakomatkoihin liittyvistä haasteista ja riskeistä ja saavat mahdollisuuden kehittää empatiataitojaan.

Kesto: 10–15 min

Tarvitset: diaesitys (diat 12–16)

Ohjeet:

Dia 11

- Kerro koululaisille, että pelaatte pelin, jossa samaistutaan nuoren pojan pakomatkaan, joka on aikoinaan paennut Afganistanista Suomeen. Matkalla oppilaat joutuvat tekemään valintoja. Tehtävän alkaessa kaikki oppilaat seisovat. Joka kysymyksen jälkeen oppilaat, jotka valitsivat ”väärin”, istuutuvat ja putoavat pelistä pois. Lopuksi katsotaan, kuinka moni selvisi matkasta ja pääsi turvaan.
- Lue seuraavat tilannekuvaukset oppilaille yksi kerrallaan. Pyydä niiden jälkeen oppilaita viittaamaan heidän valitsemansa vastauksen mukaan ja kerro, ketkä jäävät seisomaan ja kenen täytyy istuutua.

PELI ALKAA

Dia 12

- Pyydä kaikkia seisomaan. Aloita peli lukemalla teksti henkilöstä, johon samaistutaan: ”Kuvittele, että olet 12-vuotias poika Afganistanista. Sinulla on kaksi siskoa ja yksi veli, ja olet rikkaasta perheestä. Isäsi on tapettu, kun hän oli moskeijassa rukoilemassa.”

Dia 13

- Lue seuraava teksti ja vaihtoehdot:

”Äitisi päättää, että lähдете pakoon. Hän maksaa salakuljettajalle. Pohjois-Afganistanissa salakuljettaja kertoo, että koko perhettä on vaikea viedä kerralla. Perheen pitää hajaantua. Miten perheesi valitsee?”

a) sinä ja 17-vuotias sisko ja 15-vuotias veljesi jatkatte matkaa

b) sinä ja äitisi jatkatte matkaa, isovelji ja isosisko jäävät Afganistaniin.”

Pyydä heitä, jotka valitsivat a-vaihtoehdon, nostamaan käsi ylös. Käden nostaneet saavat jäädä seisomaan, muut istuutuvat (putoavat pelistä).

Dia 14

- Lue seuraava teksti ja vaihtoehdot:

”Nyt matkaat sisarustesi kanssa kolmisin. Teitä pelottaa ja teillä on nälkä. Venäjällä veljesi yhtäkkiä katoaa. Miten toimitte siskosi kanssa?”

a) jäätte odottamaan, että veli löytyy

b) jatkatte matkaa salakuljettajan avulla.”

Pyydä niitä, jotka valitsivat a-vaihtoehdon, nostamaan käsi ylös. Käden nostaneet istuutuvat (putoavat pelistä).

Dia 15

- Lue seuraava teksti ja vaihtoehdot:

”Venäjällä poliisit kysyvät teiltä jatkuvasti passia, jota teillä ei ole. Miten päätätte toimia?

a) hankitte väärennetyt passit

b) lahjotte poliiseja rahoillanne, jotta pääsisitte etenemään ilman passeja.” (dia 15)

Pyydä heitä, jotka valitsivat a-vaihtoehdon, nostamaan käsi ylös. Käden nostaneet istuutuvat (putoavat pelistä).

PELI PÄÄTTY

Dia 16

- Kysy lopuksi:

”Kuinka moni jäi seisomaan?”.

- Kerro seisomaan jääneille, että he selvisivät tällä kertaa matkasta ja pääsivät siskon kanssa Suomeen. Suomeen saapuu vuosittain muutamia tuhansia turvapaikanhakijoita, joista reilu kolmannes saa oleskeluluvan. Voit verrata, että reilu kolmannes seisomaan jääneistä saisi Suomesta turvapaikan.

Dia 17

- Keskustele harjoituksen jälkeen ryhmän kanssa seuraavista kysymyksistä.
  - Oliko valintoja matkan aikana helppo/vaikea tehdä?
  - Mikä valinta oli vaikea?
  - Miten perustelit valintasi?
  - Mitä edellytyksiä matkan onnistumiselle oli paitsi hyvä tuuri?

Dia 18

- **Kerro:**
  - Usein ei ole oikeaa tai väärää ratkaisua – Ahmadin tapauksessa nämä valinnat johtivat siihen, että hän pääsi Suomeen. Valinnat pakomatalla ovat vaikeita ja sattumanvaraisia. Pojan tekemät valinnat eivät ole yleispätevästi ”oikeita” vaan muidenkin valintojen kautta voi päästä matkalla eteenpäin – tai sitten ei.
  - Pojan äiti maksoi suuren summan salakuljettajalle, mikä oli edellytyksenä pakomatalle. Useimmilla ei ole varaa paeta kauemmas, vaan he jäävät kotimaansa rajojen sisäpuolelle tai naapurimaahan. Varakkaammillekin pakomatka saattaa merkitä koko omaisuudesta luopumista.
  - Salakuljetukseen liittyy aina huijauksen ja hyväksikäytön (ja myös kuoleman) riski. Turvallisia reittejä tarvitaan lisää. Turvallisempia reittejä voitaisiin rakentaa esimerkiksi korottamalla pakolaiskiintiötä ja helpottamalla perheenyhdistämistä.

DIAT 19-22: Elämää uudessa maassa

Uudessa maassa -tehtävä sopii hyvin pakolaisaiheisen oppitunnin tai opetuskokonaisuuden päättäväksi harjoitukseksi. Siinä pohditaan ratkaisuja ja tapoja vaikuttaa positiivisesti pakolaisten ja maahanmuuttaneiden elämään.

Tavoite: Oppilaat hahmottavat uudessa maassa asumiseen liittyviä haasteita ja saavat mahdollisuuden kehittää empatiataitojaan. Oppilaat tunnistavat konkreettisia keinoja, joilla pakolaisia ja maahanmuuttaneita voi tukea.

Kesto: 15 min

Tarvitset: Maakortit tulostettuna (Liite 1) tai itse kirjoitettuna, post-it -lappuja tai papereita

Ohjeet:

Dia 19

- Pyydä osallistujia jakautumaan pieniin ryhmiin tai pareihin. Jaa jokaiselle ryhmälle/parille oma maakortti (Liite 1).
- Pyydä nyt osallistujia pohtimaan tilannetta, jossa he ovat muuttaneet tähän tuntemattomaan maahan. He eivät tunne maasta ketään, eivätkä osaa maan kieltä tai tunne sen kulttuuria.
- Pyydä osallistujia kirjoittamaan kolmen kohdan lista siitä, millaista tukea ja apua he haluaisivat saada tuossa uudessa maassa ja tilanteessa – esimerkiksi naapureilta, koulussa, ventovierailta bussissa, päättäjiiltä ja niin edelleen.
- Käykää listat läpi yhdessä niin, että jokainen ryhmä/pari voi lukea omansa ääneen.

Dia 20

- Tämän jälkeen jaa osallistujille laput ja pyydä heitä kirjoittamaan lapulle yksi tapa, jolla voi itse tukea Suomeen tulleita pakolaisia tai turvapaikanhakijoita.
- Tämän voi keksiä itse tai valita ensimmäiseltä listalta.
- Liimatkaa lopuksi kaikki post-it -laput seinälle. Voit lukea muutamia lappuja ääneen koko ryhmälle - ihastelkaa yhdessä, miten paljon luokassa on voimaa muuttaa maailmaa paremmaksi.

Dia 21

- **Kerro:**
  - Elämän aloitukseen liittyy aina paljon uuden opettelua (esim. kieli, yhteiskunnan toiminta, uusi ammatti).
  - Jokaisen polku on kuitenkin aina yksilöllinen. Siihen vaikuttavat mm. onko henkilö tullut maahan pakolaisena vai muusta syystä, millainen koulutustausta hänellä on, onko hän joutunut eroon perheestään ja miten hänet otetaan uudessa maassa vastaan.
  - Yhteiskunnan vastaanottavuus vaikuttaa paljon. Sujuvat oleskelulupaprosessit ja pääsy erilaisiin palveluihin (terveyspalvelut, opinnot, työllistyminen) helpottavat uuden elämän aloitusta.
  - Suuri merkitys on myös sillä, kuinka ihmiset ottavat uuden tulijan vastaan kouluissa, päiväkodeissa, naapurustoissa, harrastusporukoissa ja työpaikoilla.

Liite 1: Uudessa maassa -tehtävän maakortit

Antigua ja Barbuda	Burkina Faso
Trinidad ja Tobago	Itä-Timor
Kirgisia	Saint Vincent ja Grenadiinit
Mikronesia	Suriname
Vanuatu	Grenada